

of adaptive possibilities as a consequence of the deformation of the integrative role of self-consciousness and the orientation towards the realization of subconscious aspects of emotions. The described characteristics cause functional weaknesses in the system of interaction of an abnormal personality with the surrounding world. The leading emotional and personal tendencies of the psychopath cause distortion of the personal orientation and possibilities of arbitrary regulation of their own behavior, which, in turn, creates conditions for easier formation of illegal behavior than in a mentally healthy person. Prophylactic work to prevent the abusive behavior of an abnormal person should take into account the peculiarities of the emotional and personal tendencies.

Keywords: *specific personality disorders, unlawful behavior, emotional and personal tendencies, method of color choices, self-regulation.*

УДК 159.922

М. Т. БОНДАРЧУК,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін

Київського інституту інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ СТІЙКОСТІ ДО ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто зміст, мету та види психологічної підготовки в підрозділах поліції до дій в екстремальних ситуаціях. Надано теоретичний аналіз наукових досліджень із проблеми вивчення різних особистісних якостей працівників поліції. Охарактеризовано складові цілеспрямованого формування професійно-психологічної готовності працівників поліції до дій в екстремальних умовах і надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: *професійна діяльність, професійний ризик, психологічна стійкість, екстремальні ситуації, працівник поліції.*

Bondarchuk, M.T. (2017), "Psychological and pedagogical aspects of formation of resistance to extreme situations of police officers within their activities" ["Psykhologo-pedahohichni aspekty formuvannia u pratsivnykykh politsii stiihosti do ekstremalnykh sytuatsii sluzhbovoi diialnosti"], *Pravo i Bezpeka*, No. 2, pp. 130–135.

Постановка проблеми. Діяльність правоохоронних органів завжди перебувала під пильною увагою суспільства, оскільки вона тією чи іншою мірою зачіпає інтереси всіх його членів. Її результати безпосереднім чином позначаються на забезпеченні безпеки особистості, суспільства та держави й реалізації їх законних інтересів.

Робота в поліції пов'язана з безліччю моральних проблем, породжених специфікою цілей, змісту, форм, методів і засобів її діяльності. Уже саме те, що забезпечувати правопорядок і спокійне життя громадян доводиться з використанням примусових заходів та обмеженням прав особистості, викликає цілий комплекс суперечностей як у громадській, так і в індивідуальній свідомості.

Як зазначає Е. О. Арустамов, більшу частину активної життєдіяльності людини становить цілеспрямована професійна діяльність, здійснювана в умовах конкретного середовища, яка в разі недотримання нормативних вимог може негативно вплинути на її працездатність і здоров'я [1].

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукових праць українських учених [2; 3] надав можливість виділити низку складових професії працівника правоохоронних органів, серед яких (за А. І. Субботом): «сувора правова регламентація професійної діяльності; наявність у працівника владно-розпорядчих повноважень; процесуальна самостійність; висока екстремальність, емоційність службово-трудової діяльності; широке коло суб'єктів спілкування; нестандартний, творчий, часто конфліктний характер служби й праці; постійні зміни умов службово-трудової діяльності. Цілі, функції та завдання правоохоронних органів, вимоги, що висуваються до правоохоронців, зумовлюють виникнення під час службово-трудової діяльності небезпечних факторів, які знижують безпеку працівників. Під час службової діяльності ... доводиться діяти в умовах, які відчутно впливають на стан його здоров'я, життя, рівень працездатності та якість виконання поставлених завдань. У діяльності правоохоронців надзвичайно часто виникають обставини, що створюють значні труднощі в роботі й водночас

вимагають від них як представників влади швидких, точних та безпомилкових дій» [4]. Як стверджує Н. П. Матюхіна, «підвищені ризик та небезпека – це невід’ємні складові професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ» [5, с. 194].

Сьогодні навіть у пересічного громадянина служба в поліції асоціюється з підвищеним ризиком для життя та здоров’я, схильністю працівника поліції до стресів і професійно деформуючих впливів. Підтвердженням цього є фундаментальні наукові дослідження, проведені в галузі юридичної психології та психології діяльності в особливих умовах, зокрема дослідження щодо професійно-психологічної деформації працівників ОВС, здійснене В. С. Медведєвим, професійного стресу – О. В. Тімченком, психологічних засад управління персоналом – В. І. Барком, соціально-психологічних основ збереження психічного здоров’я військовослужбовців – Є. М. Потапчуком [6–9].

Проте на сьогодні недостатньо досліджень, присвячених питанням формування у працівників поліції стійкості до екстремальних ситуацій службової діяльності, тому метою статті є розкриття психологічних механізмів формування у поліцейських такої стійкості.

Виклад основного матеріалу. Учені неодноразово наголошували, що діяльність працівників поліції переважно пов’язана з ризиком для життя та здоров’я й здійснюється в складних, а досить часто і в екстремальних умовах, що значною мірою впливає не тільки на результати виконання завдань, а й на їх особисті якості (див., наприклад, статті А. Суббота чи О. Кузенкова [4; 10, с. 118]).

Протягом останніх двох років спостерігається тенденція підвищення екстремальності діяльності поліції, пов’язаної із затриманням злочинців, звільненням заручників, застосуванням зброї, забезпеченням правопорядку в період масових заходів, стихійних лих і надзвичайних ситуацій і наявністю у правопорушників великої кількості незареєстрованої зброї.

Якщо «та чи інша категорія стресових факторів діє протягом тривалого періоду або має підвищену інтенсивність, ми вправі очікувати такі наслідки професійної деформації, як дратівливість, черствість, відсутність ініціативи, звуження кола інтересів, зниження професійної активності» [11, с. 151].

Порушення чи втрата психічного здоров’я – це реальна передумова для виникнення негативної поведінки працівників правоохоронних органів, до якої можна віднести алкоголізм, наркоманію, токсикоманію та самогубство.

Оскільки перелічені вище явища часто стають також причиною звільнення працівників або можуть стати причиною їх смерті, гостро постає питання щодо навчання працівників поліції тактиці, методам і прийомам особистого психічного «забезпечення», до якого фахівці відносять *психоконтроль, психодіагностику, саморегуляцію* тощо. І це не дивно, адже працівники поліції працюють в умовах постійних психічних навантажень та емоційно-психологічних перевантажень. Тому їм (працівникам) вкрай важливо володіти хоча б найпростішими навичками психологічної самодіагностики та саморегуляції для того, щоб вирішувати покладені на них завдання.

Ще десять років тому автори навчального посібника з безпеки професійної діяльності працівників податкової міліції зазначали: «Останнім часом в Україні з’явилося чимало літератури, яку можна віднести за тематикою до “школи виживання”; ця література містить детальні і конкретні рекомендації щодо питань боротьби з “розбурханою” стихією, але чи користуються цими джерелами працівники правоохоронних органів під час самопідготовки ...?! До речі, тут не йдеться про вивчення показників та вражаючих факторів стихійного лиха або техногенної катастрофи, – мова, скоріше, йде про вироблення певної психологічної готовності працівника до дій в екстремальних ситуаціях, формування таких важливих навичок, як діяти звично у незвичних умовах» [12, с. 65–66].

Специфіка діяльності працівників правоохоронних органів за сучасних умов потребує практичного навчання тактики, методів і прийомів створення професійно-моральної безпеки, тобто професійно-правильних дій в умовах провокації, погроз, шантажу, хабарництва тощо. Це дозволить уникнути порушень етичних норм чи закону і не знизити рівня професійної активності у певних випадках [12, с. 67].

Саме тому вкрай актуальним питанням забезпечення якості й ефективності виконання оперативно-службових завдань, покладених на Національну поліцію України, є запровадження психофілактичної роботи в органах та підрозділах поліції, спрямованої на формування у працівників стійкості до екстремальних ситуацій службової діяльності.

Підтвердженням цього є узагальнений висновок, зроблений на підставі особистих бесід із працівниками, які безпосередньо перебували в екстремальних ситуаціях. Дійсно, очевидці вже неодноразово пересвідчувались у тому, що в неадекватних ситуаціях, як правило, допомагає не обсяг теоретичних знань, хоча без них,

скажімо так, іноді майже неможливо впоратися з проблемою, а досвід і психічна готовність до активних дій у небезпечних і незвичних умовах.

Результати комплексних досліджень психологів МВС України показали, що такі фактори, як ненормований робочий день, постійний контакт з асоціальними елементами та необхідність повної віддачі психічних і фізичних сил під час припинення злочинів знижують функціональні резерви організму, аж до їх повного виснаження. Це визначає високі вимоги до психічної сфери особистості працівників поліції, їх стресостійкості та психологічної готовності до діяльності в екстремальних умовах.

Як указує Д. В. Швець, «невміння працівників поліції регулювати психічний стан і дії призводить до негативних, часто тяжких наслідків як для нього самого, так і для оточуючих. Невміння управляти своєю поведінкою знижує здатність соціально-психологічної адаптації особистості до наявних умов середовища, є серйозною перешкодою в реалізації її життєвого потенціалу» [13, с. 227].

На сьогодні вітчизняними науковцями розроблено певні науково-теоретичні, концептуальні розробки, які вимагають якомога швидшого широкомасштабного практичного впровадження у практику роботи всіх підрозділів Національної поліції України.

Наразі під час реформування постають питання, як у сучасних умовах розвитку демократії, боротьби з корупцією та зламу старих стереотипів міліції забезпечити імідж створеної поліції, підвищити її професійний рівень, зробити її діяльність прозорою й відкритою та взагалі сформувати новий соціальний портрет поліції. Відповідь на ці запитання міститься у закономірностях і досвіді впровадження будь-яких змін та інновацій у різноманітні галузі життєдіяльності.

Як свідчить світовий і вітчизняний досвід, саме заходи психологічного забезпечення дозволяють цілеспрямовано розкрити й розвинути здібності працівників поліції, підвищити їх професіоналізм і працездатність, зберегти здоров'я та життя й сформувати у них стійкість до екстремальних ситуацій службової діяльності.

Зміна соціального призначення поліції, задекларована в законі України «Про Національну поліцію», ставить на перше місце підготовку висококваліфікованих кадрів для поліції не лише як професіоналів своєї справи, здатних виконувати складні завдання, що стоять перед поліцією, але і як працівників, які мають самосвідомість, що відображає ставлення до людини як до найвищої цінності.

Написанню цієї статті передувала особиста розробка (під керівництвом професора кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ доктора психологічних наук, професора В. І. Барка) тренінгової програми для поліцейських під назвою «Хто Я». Програма складається з трьох блоків і має на меті опрацювання специфічних, типових для поліції рольових ситуацій і сприяння формуванню навичок емоційної саморегуляції працівників поліції. Завданнями тренінгу є також актуалізація у працівників навичок пізнання власних психологічних особливостей, конструктивного врегулювання конфліктів, виходу зі стресових ситуацій і подолання бар'єрів під час професійного та особистісного спілкування.

Основним методичним принципом тренінгу «Хто Я» є вплив на інтелектуальну, мотиваційну та поведінкову сфери працівника поліції через його емоційну сферу за допомогою створення умов для отримання практичного досвіду вирішення професійних і психологічних проблем.

Структурний алгоритм тренінгу спирається на традиційні методичні та організаційні засади: розігрівальні вправи, рольові ігри, відеозйомку з подальшим аналізом, методи самодіагностики, групові дискусії, заняття в робочих групах, отримання зворотного зв'язку тощо.

На завершальному етапі тренінгу вся група бере участь в обговоренні деяких особистих проблем учасників тренінгу, пошуку реальних шляхів і способів виходу зі стресу, використовуючи при цьому отримані в процесі тренінгу вміння й навички («мозковий штурм», систематичне подолання проблеми та конфліктів та ін.). Розглянемо детальніше зміст основних блоків тренінгу.

Перший блок «Мій портрет» містить такі теми:

1. Уявлення, стереотипи, які виникають у процесі професійного спілкування працівників поліції з різними категоріями громадян.
2. Діагностика емоційних станів.
3. Чинники, які ускладнюють професійну комунікацію й викликають стрес.

У другому блоці «Комунікація» розглядаються конфлікт, його складові, стратегії поведінки у конфлікті, а також способи та шляхи подолання конфліктів, опанування інших складних професійних ситуацій.

Третій блок «Безпека» містить такі теми:

1. Психологічні та фізіологічні ознаки стресу. Типові професійні та особисті стресори.
2. Конструктивні засоби подолання стресів.
3. Прийоми емоційної саморегуляції.

Продуктивність авторської програми тренінгу саморегуляції психічних станів у працівників поліції забезпечується дотриманням таких умов оптимізації досліджуваного процесу:

- спеціальних (професійна спрямованість змісту тренінгової програми, орієнтованої на вирішення проблемних ситуацій та ускладнень у службовій діяльності; орієнтованість учасників тренінгу на усвідомлення й утілення в реальну діяльність набутих умінь саморегуляції психічних станів);

- психологічних (наявність суб'єкт-суб'єктних стосунків між учасниками тренінгу; урахування соціально-психологічних механізмів групової динаміки; формування умов для самовизначення індивідуального стилю саморегуляції; доброзичливе та ціннісне ставлення до учасника тренінгової програми);

- педагогічних (розмаїття засобів і прийомів, необхідних для вирішення актуальних завдань тренінгової програми; використання модульного способу організації тренінгових занять; ступеневе опанування етапів тренінгу саморегуляції психічних станів; чергування індивідуальних і групових способів організації взаємодії учасників тренінгової програми).

Аналіз результатів упровадження тренінгової програми серед працівників Ніжинського та Менського відділів поліції ГУНП в Чернігівській області свідчить, що з плином часу поведінка працівників, які пройшли тренінг, змінюється у бік більш виваженої та контрольованої, підвищується особистісна ефективність, спостерігається тяга до кар'єрного росту.

За допомогою більш детального аналізу анкетних даних, отриманих безпосередньо після тренінгу, було виявлено високий рівень сприйняття відповідності тренінгу «Хто Я» професійним вимогам психологічної підготовки працівників поліції. Результати аналізу даних анкетного опитування через 3 місяці засвідчили такі зміни у комунікативній, потрібнісно-мотиваційній та емоційній сферах більшості учасників тренінгу: розвиток комунікативної здатності – у 58,2 %, збільшення рівня стресостійкості – у 47,6 %, поліпшення навичок ефективного вирішення конфліктів – у 46,9 %, удосконалення навичок емоційної саморегуляції – 54,8 %. Більше половини учасників тренінгу відмічає його позитивний вплив на професійну діяльність та особисте життя.

Висновки. Професійна діяльність працівника поліції належить до розряду «складних» професій, які висувають дуже високі психологічні та психофізіологічні вимоги до працівників. Особистість працівника поліції відрізня-

ється складністю та багатогранністю. Вона складається й формується в результаті взаємодії багатьох чинників, але головним і визначальним з них є особистість людини, яка обрала професію поліцейського як одну з головних своїх життєвих цілей.

Формування особистості працівника поліції – це складний процес перетворення вимог сучасного законодавства й відповідних відомчих установок на переконання, звички, особистісні якості, навички та вміння особи, яка обрала для себе роботу в поліції. Величезне значення для формування особистості працівника поліції мають навчальна підготовка та професійна діяльність, яка висуває складний комплекс вимог до його особистісних якостей і професійних навичок, розвиваючи й закріплюючи їх у структурі особистості.

Знання психічних закономірностей і застосування в процесі службової діяльності певних психологічних методів полегшує працівнику поліції роботу, допомагає йому регулювати й будувати відносини з іншими людьми, глибше розуміти мотиви вчинків людей, пізнавати об'єктивну дійсність, правильно оцінювати її й використовувати результати пізнання в практиці. Усе це є необхідним працівнику поліції для того, щоб здійснювати покладені на нього функції максимально ефективно та з найменшими втратами власної емоційної рівноваги.

Аналіз умов діяльності щодо виконання службових завдань працівниками поліції показав необхідність удосконалення методів формування психологічної стійкості до фруструючого та стресогенного впливу екстремальних ситуацій професійної діяльності. Доцільність практичних занять і тренінгів виправдовується існуванням психологічної закономірності: працівник поліції, який неодноразово потрапляв у важкі умови та впорався з ними, має більше шансів вийти з честю з чергової екстремальної ситуації, ніж той, хто ніколи не потрапляв у них [13, с. 228].

Практика засвідчує, що кращих успіхів у службовій діяльності досягають ті працівники, у кого міцніші нерви, хто краще вміє налаштуватися на боротьбу з противником, хто вміє більш раціонально не лише розпоряджатися своїми фізичними й розумовими ресурсами, але і зберігати на оптимальному рівні нервово-психічну активність, проявляти в складних ситуаціях оперативно-службової діяльності свою психологічну стійкість. У зв'язку з цим оволодіння працівниками поліції прийомами та методами психологічної саморегуляції є вельми актуальним завданням сучасності. Широке

впровадження тренінгів з формування у працівників поліції стійкості й уміння саморегуляції емоційних станів сьогодні має певні проблеми та перешкоди як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру. Проте, як свідчить

досвід передових країн, подолати ці проблеми цілком можливо за умов реального бажання та волі у процесі проведення якісних змін діяльності поліції й удосконалення професійних та особистісних складових її працівників.

Список бібліографічних посилань

1. Безопасность жизнедеятельности: учебник / под ред. Э. А. Арустамова. М.: Дашков и К, 2001. С. 13.
2. Андросюк В. Г., Казміренко Л. І., Медведєв В. С. Професійна психологія в ОВС. Загальна частина: курс лекцій. Київ: УАВС, 1995. 111 с.
3. Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В. Юридическая психология. М.: Юрид. лит., 1991. 464 с.
4. Суббот А. Негативні явища та прояви, що впливають на безпеку діяльності правоохоронних органів та особисту безпеку їх співробітників. *Віче*. 2012. № 8. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/3081/> (дата звернення: 16.03.2017).
5. Матюхіна Н. П. Управління персоналом органів внутрішніх справ України (теоретичні та прикладні аспекти): монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1999. 287 с.
6. Медведєв В. С. Проблеми професійної деформації співробітників ОВС (теоретичні та прикладні аспекти): монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1996. 192 с.
7. Тімченко О. В. Професійний стрес працівників органів внутрішніх справ України (концептуалізація, прогнозування, діагностика та корекція): автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.06. Харків, 2003. 35 с.
8. Барко В. І. Теоретико-психологічні засади управління персоналом ОВС: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.06. Київ, 2004. 32 с.
9. Потапчук С. М. Соціально-психологічні основи збереження психічного здоров'я військовослужбовців: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06. Хмельницький, 2004. 32 с.
10. Кузенков О. В. Проблеми професійної підготовки курсантів МВС України у процесі занять спеціальною фізичною підготовкою. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 2. С. 115–122.
11. Мартыненко О. А. Професиональная деформация сотрудников ОВД: роль стрессовых факторов. *Вісник Університету внутрішніх справ*. 1999. Вип. 8. С. 151–155.
12. Суббот А. І., Жаров А. І., Корнєєв Ю. В. Безпека професійної діяльності працівників податкової міліції: навч. посіб. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2006. 352 с.
13. Швець Д. В. Психічна стійкість працівника поліції як основа готовності до службової діяльності в екстремальних ситуаціях // Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (30 берез. 2017 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка Нац. акад. пед. наук України; Консультат. місія Європейського Союзу в Україні. Харків: ХНУВС, 2017. С. 226–228. URL: http://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_03_2017/pdf/104.pdf (дата звернення: 16.03.2017).

Надійшла до редколегії 16.03.2017

БОНДАРЧУК Н. Т. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ У СОТРУДНИКОВ ПОЛИЦИИ СТОЙКОСТИ К ЭКСТРЕМАЛЬНЫМ СИТУАЦИЯМ СЛУЖЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Рассмотрены содержание, цели и виды психологической подготовки в подразделениях полиции к действиям в экстремальных ситуациях. Предоставлен теоретический анализ научных исследований по проблеме изучения различных личностных качеств сотрудников полиции. Охарактеризованы составляющие целенаправленного формирования профессионально-психологической готовности сотрудников полиции к действиям в экстремальных условиях и чрезвычайных ситуациях.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, профессиональный риск, психологическая устойчивость, экстремальные ситуации, работник полиции.

BONDARCHUK M. T. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF FORMATION OF RESISTANCE TO EXTREME SITUATIONS OF POLICE OFFICERS WITHIN THEIR ACTIVITIES

The author of the article has outlined the content, objective and types of psychological training in the police units for actions in extreme situations. Theoretical analysis of scientific research on the problem of studying personal qualities of police officers has been provided. The components of purposeful formation of professional and psychological readiness of police officers for actions in extreme conditions and emergency situations have been characterized.

The psychological and pedagogical possibilities of effective formation of psychological readiness of police officers to the activity in extreme conditions have been determined. The main directions of increasing

the effectiveness of formation of psychological readiness of police officers to the activities in extreme conditions have been developed and experimentally grounded.

The understanding of psychological readiness as an integrative quality of a police officer's personality has been provided and grounded. It includes the organic unity of meaningful motives, emotional and volitional resistance to frustrators, as well as strong professional knowledge, skills and abilities to ensure successful performance of the activities in extreme conditions.

Keywords: *professional activity, professional risk, psychological stability, extreme situations, police officer.*

УДК 159.922

О. В. ВАГІНА,

аспірант кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8934-4752>

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕДТЕСТОВОЇ БЕСІДИ ПІД ЧАС ПОЛІГРАФНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розглянуто основні психологічні умови передтестової бесіди під час проведення поліграфних досліджень. Викладено ключові фактори проведення передтестової бесіди. Висвітлено методи та прийоми встановлення психологічного контакту й отримання правдивої інформації. Придлено увагу основним завданням передтестової бесіди у світлі їх психологічних умов.

Ключові слова: *поліграф, опитування, обстежуваний, психологічний контакт, передтестова бесіда, психологічні умови.*

Vagina, O.V. (2017), "Psychological conditions of conducting pre-test conversation during polygraph examinations" ["Psychologichni umovy provedennia peredtestovoi besidy pid chas polihrafichnykh doslidzhen"], *Pravo i Bezpeka*, No. 2, pp. 135–139.

Постановка проблеми. Поліграф являє собою спеціальний комп'ютерний технічний засіб, що здійснює реєстрацію змін психофізіологічних реакцій людини, які є результатом психологічних процесів у відповідь на пред'явлення їй за спеціальною методикою певних психологічних стимулів. Поліграф має відповідну сертифікацію, прилад не завдає шкоди життю й здоров'ю людини та навколишньому середовищу. Він широко використовується із середини ХХ сторіччя у розвинутих країнах світу і практика його застосування свідчить про те, що цей прилад надає можливість отримувати від людини інформацію, яку виявити іншим шляхом дуже складно. Останніми роками успішно розвиваються такі напрямки використання поліграфа, як відбір кадрів у професіях підвищеного ризику, а також розкриття та розслідування злочинів. Результати поліграфних обстежень персоналу в багатьох країнах Європи свідчать про їх високу ефективність у профілактиці злочинних проявів, службових порушень і девіацій поведінки.

Зважаючи на те, що суб'єктом професійного інтересу поліграфолога є кожна конкретна обстежувана людина з її системною нервово-психологічною організацією, особистість з її

свідомістю й емоціями, метою статті є розкриття психологічних умов проведення передтестової бесіди для ефективного проведення поліграфних досліджень.

Аналіз останніх наукових досліджень. Історія становлення та розвитку поліграфних досліджень в Україні тісно пов'язана із системою Міністерства внутрішніх справ. Її початком можна вважати 1999 рік, коли група з п'яти викладачів і науковців системи МВС України пройшла перепідготовку в Академії юридичної психофізіології (м. Ларго, США) за спеціальністю «Екзаматор поліграфа». У травні 1999 р. в Національній академії внутрішніх справ України був проведений круглий стіл на тему «Проблеми і напрямки впровадження поліграфа у практичну діяльність органів внутрішніх справ України» за участю представників МВС, Служби безпеки й Міністерства оборони України, а також українських та російських поліграфологів-практиків. До першочергових завдань впровадження використання цього приладу було віднесено розробку відомчої нормативної бази, науково обґрунтованих методик опитування громадян із використанням поліграфа та визначення основних вимог щодо технічного забезпечення й організації проведення опитувань.